

Дослідження музичної культури в умовах сьогодення

Секція «Дослідження музичної культури в умовах сьогодення» в рамках щорічної Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція в міжнародний бібліотечний простір» відбулася 9 жовтня 2024 р. у приміщенні читальної зали відділу музичних фондів Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі НБУВ). Формат заходу мав змішану форму – звичну, оскільки частина науковців мала змогу бути присутніми на заході особисто, та онлайн.

У роботі секції взяли участь фахівці в галузі музикознавства, музичного джерелознавства, кіномистецтва, архівної справи, бібліографії, історії та культурології, музейної справи – провідні науковці з різних регіонів України, а саме: Києва, Харкова, Львова, Івано-Франківська, Тернополя, Луцька, Вінниці, Ніжина. Загалом – 37 учасників-доповідачів, 20 з них приєдналися онлайн. Крім того, онлайн-слухачами конференції були викладачі Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, викладачі та студенти Ніжинського педагогічного університету імені Миколи Гоголя, Харківського педагогічного університету імені Григорія Сковороди, Тернопільського фахового мистецького коледжу імені Соломії Крушельницької, а також співробітники відділу музикознавства Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського Національної академії наук України.

У представлених доповідях порушувалися питання історії заснування українського радіомовлення (до 100-річчя українського радіо), історії та розвитку музичної культури України і зарубіжжя, збереження музичних фондів бібліотек та їх популяризації у світі, дослідження джерел українського музичного мистецтва, а також мистецької спадщини української діаспори, атрибуції музичних пам'яток українського музичного мистецтва, дослідження аудіовізуальних документів, історії українського нотодрукування, українського пісенного фольклору, міжнародних культурних зв'язків, дослідження української церковної музики та духовної пісні, життєтворчості Максима Березовського, Миколи Леонтовича, Віктора Косенка, Миколи Дремлюги, французьких композиторів другої половини XIX ст., особливості музичного оформлення відеоігор, питання розвитку та удосконалення музичної освіти тощо.

Секція розпочалася привітанням завідувачки відділу музичних фондів Інституту книгознавства НБУВ, кандидатки мистецтвознавства **Л. Івченко**, котра сфокусувала увагу на важливості глибоких досліджень музичної культури України в умовах сьогодення. Доповідачка наголосила на важливості співпраці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського з міжнародними бібліотеками, зокрема музичними, підкреслила необхідність оцифрування якомога більшої кількості джерел задля інтеграції їх у міжнародний культурний та бібліотечний простір. Старша наукова співробітниця відділу музичних фондів Інституту книгознавства, кандидатка мистецтвознавства **Л. Руденко** у вступному слові наголосила на актуальності питань, що пропонуються до обговорення, підкреслила необхідність та суспільну значущість інтеграції пам'яток музичної культури

України у міжнародний бібліотечний простір. Подякувала Збройним силам України за можливість проводити секцію та побажала учасникам плідної роботи.

Першими доповідачами були гості з Харкова, які приєдналися до роботи секції онлайн. Доцент кафедри музичного мистецтва, координатор з виховної роботи факультету мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, доктор філософії **В. Жуков** і здобувач другого рівня (магістерського) вищої освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди **А. Бежан** у доповіді «Моральні якості особистості вчителя музичного мистецтва в умовах сьогодення», зосередились на визначенні основних понять формування моральних рис особистості вчителя та студента, підкреслили цілеспрямований вплив на емоційну сферу особистості під час низки дисциплін професійної підготовки як індивідуально, так і в рамках занять з колективних форм музикування.

Професорка Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника (Івано-Франківськ), докторка мистецтвознавства **Г. Карась**, яка теж спілкувалася з учасниками секції онлайн, у доповіді «Нотні видання фондів бібліотеки українського національного музею в Чикаго як джерело дослідження музичної культури діаспори» охарактеризувала масив нотних видань, які зберігаються у фондах бібліотеки Українського Національного Музею в Чикаго (США). Вона – перша з українських дослідників здійснила огляд цих видань, структурувала їх за жанрами, вказавши прізвища авторів-композиторів. Г. Карась підкреслила, що звернення до музичних скарбів, які зберігаються в Українському Національному Музеї в Чикаго, збагачує українську музичну культуру малодослідженими фактами, а укладення їх бібліографічного опису допоможе майбутнім дослідникам у її вивченні.

Про дослідження музичної культури української діаспори йшлося у доповіді «Звукозаписи як джерельна база дослідження музичної культури української діаспори» професорки Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника (Івано-Франківськ), докторки мистецтвознавства **В. Дутчак**. Вона представила аналіз звукозаписної спадщини української діаспори як джерельної бази дослідження її музичної культури, означила основні види звукових джерел, засади їх систематизації, технічні і правові можливості їх відтворення й оцифрування, проаналізувала сучасні наукові дослідження щодо аудіоколекцій української діаспори.

Окремий напрям роботи секції становили доповіді, автори яких торкалися наукових розвідок музичної культури України та зарубіжжя XVII–XX ст.: української церковної музики, духовної пісні, життєтворчості Максима Березовського, Миколи Леонтовича, Віктора Косенка, Миколи Дремлюги, французьких композиторів другої половини XIX ст., українського фольклору, особливостей музичного оформлення відеоігор тощо.

Підвищений інтерес в учасників та слухачів секції викликала доповідь постійної учасниці конференції, професорки Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка, докторки мистецтвознавства **О. Шуміліної** «Фінальна fuga з концерту "Не отвержи..." Максима Березовського». Ретельно проаналізувавши рукописні та друковані джерела нотного тексту, дослідниця дійшла висновку, що з чотирьох наявних рукописних пам'яток темп фінальної fugи зазначено лише в одній – це збірка хорових концертів 1779 р. з фондів РНММ (Москва). Там вказано темп *Скоро*, тобто *Allegro*. На думку доповідачки,

це означає, що зі всіх існуючих друкованих джерел, найточніше темп фінальної фуги концерту М. Березовського «Не отвержи...» вказав М. Юрченко у збірці 1989 р. Це відповідає початковому авторському задуму та відтворює передбачуване М. Березовським тлумачення образної концепції фінальної частини. Окрім цікавої доповіді, О. Шуміліна подарувала відділу музичних фондів нове видання «Микола Дилецький Воскресенський канон» (Львів, 2023), де вона виступила упорядником. Подарована праця є оригінальною версією Воскресенського канону М. Дилецького, адже вчений пощастило отримати оригінальну партію другого дисканта і звести партитуру твору вже з усіх партій, виявлених у рукописних джерелах.

Актуальні питання порушила у своїй доповіді «Піснеспіви октоїха у писемних джерелах Києво-Печерської лаври: деякі особливості існування співацької традиції» наукова співробітниця відділу музикознавства Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, кандидатка мистецтвознавства **О. Прилепа**. Доповідачка зосередила увагу слухачів на документальних матеріалах, що стосуються співацької традиції Києво-Печерської лаври, зокрема, на писемних джерелах, які відіграли особливу роль у співацькій традиції Лаври. О. Прилепа зазначила, що саме співацька традиція має тривалий монодичний період (від найдавніших часів по XIX ст.) та період багатоголосся (від 90-х років XIX – першого 15-річчя XX ст. до наших днів). Було також проаналізовано особливості функціонування системи осмогласся в монодичній та багатоголосній системах, відзначено збереженість формульної структури піснеспівів Октоїха упродовж усього періоду існування.

Надзвичайно інформативною та змістовною була доповідь «Богогласникова пісня "QUI MUNDUM PROBE NOSCIT": джерелознавчо-текстологічні коментарі», яку виголосила **О. Зосім**, професорка Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, докторка мистецтвознавства. Доповідачка репрезентувала результати пошуку першоджерел латиномовної богогласникової пісні «Qui mundum probe noscit», що була поширена у балканському регіоні у XVIII–XIX ст. На основі рукописних джерел України, Хорватії дослідниця продемонструвала проведений нею текстологічний аналіз вербального та музичного компонентів пісні. На завершення своєї доповіді О. Зосім в аудіозаписі, продемонструвала слухачам мелодію пісні, що викликало жваву дискусію стосовно її спорідненості з українським фольклором.

Аспірантка Національного університету імені Тараса Шевченка, старша наукова співробітниця відділу ретроспективної бібліографії Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова» **А. Хайло** у своєму виступі «Мандрівні співці в рольових відеоіграх» охарактеризувала ключові риси жанру рольових відеоігор, репрезентацію та відтворення образу мандрівних співців у рольових відеоіграх на прикладі трьох рольових ігор: *Dragon Age: Inquisition*, *The Elder Scrolls V: Skyrim*, *The Witcher 3: Wild Hunt*. У відеозаписі було продемонстровано звучання різних інструментів, що використовуються у рольових відеоіграх.

Маловідомі до сьогодні сторінки життя і творчості автора знаменитого «Щедрика» Миколи Леонтовича репрезентувала у доповіді «Наш тихий геній Леонтович» співробітниця Вінницького краєзнавчого музею **Л. Семенко**. Доповідачка зосередилася на представленні малодоступних читачькому загалу документів і світлин, що стосуються діяльності видатного українського композитора,

і які в попередні роки чомусь не були ретельно досліджені. Питання, які розкрила Л. Семенко, є вельми актуальними, особливо коли Україна перебуває у стані жорстокої війни і такої ж самої жорстокої російської культурної експансії як у минулі часи.

Цікаві факти з життя українського композитора Миколи Дремлюги, а саме зв'язок Миколи Леонтовича з його родиною та опосередкований вплив митця на подальший життєвий шлях, творчість Миколи Васильовича навела його донька, кандидатка мистецтвознавства **М. Дремлюга** у доповіді «Особистісний вплив Миколи Леонтовича на родину Миколи Дремлюги».

Вкрай актуальною виявилася доповідь молодшої наукової співробітниці відділу музичних фондів Інституту книгознавства НБУВ **І. Бобришевої** «До 100-річчя українського радіо. Матеріали з музичного відділу Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», адже 16 листопада 2024 р. відзначатиметься сто років з часу заснування українського радіомовлення. Доповідачка розповіла і показала слухачам унікальний альбом, присвячений десятій річниці з дня заснування радіо, що зберігається у відділі музичних фондів. Власником цього альбому, ймовірно, є Олександр Дзбанівський (1870–1938), засновник та перший завідувач відділу музичних фондів, один з організаторів і учасників діяльності Українського радіо у Харкові. Альбом містить унікальні світлини співробітників радіо, учасників різних радіопередач, артистів, які виступали з концертами, листи слухачів, їх звернення, пропозиції тощо. І. Бобришева звернула увагу присутніх на наявність значної кількості документів про українське радіо в особовому архіві Дзбанівського. Учасники секційного засідання з великим інтересом розглянули виняткову пам'ятку української культури, яка яскраво демонструє самобутність української нації.

Творчості Тараса Шевченка присвятила свою доповідь «Поезія Тараса Шевченка в музиці як основа національної ідентичності» викладачка Луцького педагогічного коледжу **Ю. Коляда**, яка на основі літературних джерел, різноманітних нотних документів, а також виконавської практики, вкотре підкреслила важливість шевченкового слова, яке в умовах сьогодення підносить дух українського народу, допомагає у боротьбі з ворогом. Тему Шевченкіани продовжив у короткому зверненні до учасників зібрання науковий співробітник Музею театрального, музичного та кіномистецтва, член Національної спілки композиторів України, кандидат мистецтвознавства **А. Кармазін**. Він розповів про особливості шевченківських музеїв, що функціонують у Баришівці, Переяславі, Яготині, наголосив на важливості й актуальності проведення у таких культурних установах різноманітних мистецьких заходів.

Незвичною для конференційних засідань виявилася доповідь професорки кафедри Української музики та музичної фольклористики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, докторки мистецтвознавства **Т. Гусарчук** «Краєзнавча література: історія сьогодні», присвячена презентації унікального видання «Розповідаємо про рідний край». Робота над написанням книги розпочалася на самому початку повномасштабної війни Росії проти України. Т. Гусарчук є не лише ініціатором цього видання, головним автором-упорядником, а й автором-видавцем. Праця присвячена напроцуд важливому навчальному курсу з українознавства в аспекті культурологічної регіоналістики. У ній узагальнено досвід викладання авторського навчального курсу «українознавство», який вчена розробила і ось уже багато років поспіль читає

студентам Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. У книзі подано матеріали з окремих лекцій Т. Гусарчук, приклади різних методичних підходів до проведення занять, представлено результати самостійної творчої роботи студентів, у яких кожен автор описав свою малу батьківщину, де народився й виріс. Усі нариси, які увійшли до видання, пронизані любов'ю до України в усьому розмаїтті її культури, традицій, історичної пам'яті тощо. Учасники секції з надзвичайною цікавістю роздивлялися книгу, у виданні репрезентовано не лише тексти, які розкривають особливості більшості регіонів України, а й представлено численні світліни історичних та архітектурних пам'яток, мальовничих краєвидів та багато цінного, що розкриває незрівнянність української культури та мистецтва.

Доцентка кафедри Української музики та музичної фольклористики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, кандидатка мистецтвознавства **О. Волосатих**, відкрила учасникам секції невідомі сторінки з життя українського композитора Віктора Косенка та його оточення. Її доповідь «Загублений аркуш з архіву: спогади Олени Венцеславської» присвячена невідомим сторінкам життя та діяльності не лише Олени Венцеславської, а й Віктора Косенка. Прискіплива увага О. Волосатих до архівних матеріалів, неодноразова перевірка офіційної атрибуції, виявлення потенційних неточностей ідентифікації різних елементів документа дали змогу доповідачці відкрити доволі перспективні джерела, які стануть важливими у подальших пошуках. На завершення О. Волосатих зазначила, що у контексті пропонованої розвідки наступні дослідження можуть спрямовуватися не лише на виявлення додаткової інформації про безпосереднього автора першоджерела, а й торкатися згадуваних у ньому дотичних персоналій.

Доповідь доцента кафедри мідних духових інструментів Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, кандидата мистецтвознавства **В. Слупського** «Відродження та шлях розвитку квінтету мідних духових інструментів у Франції другої половини XIX століття» була присвячена розвитку однієї з форм ансамблю у камерно-інструментальному мистецтві Франції другої половини XIX ст., а саме квінтету мідних духових інструментів. Доповідач відзначив найбільш системні параметри функціонування квінтету мідних духових інструментів крізь призму таких обраних аспектів, як: історико-культурний, семантико-органологічний, виконавсько-технологічний, жанрово-стильовий, що становить актуальний зріз музикознавчого і виконавського досліджень. В. Слупський відзначив важливість введення до музикознавчої і виконавської аналітичних баз оригінальних творів для квінтету мідних духових інструментів французького композитора другої половини XIX ст. Жан-Франсуа-Віктора Беллона, дослідження специфіки його ансамблевої музики, виявлення місця квінтетів композитора у процесі відродження і повернення у музичний простір спочатку Франції, а з часом інших країн світу. Доповідь завершилась фрагментом твору французького композитора Беллона для квінтету мідних духових інструментів у виконанні В. Слупського та його учнів (Адріан Шийко, Андрій Савків, Михайло Ляснік, Павло Кіршак).

У спільній доповіді «Проектна діяльність як чинник накопичення культурного капіталу мистецьких вишів України в умовах сьогодення» професорки кафедри історії музики Київської муніципальної академії музики імені Р. М. Глієра, докторки мистецтвознавства **В. Шульгіної** і деканки музичного факультету

Київської муніципальної академії естрадного і циркового мистецтв, кандидатки культурології **С. Шман**, на основі аналізу досліджень європейських та українських вчених ХХІ ст. було порушено проблему проєктної діяльності у дискурсі культурології як чинника розвитку культурного капіталу, а також розглянуто інтерполяційні підходи до визначення поняття «культурний капітал».

Аспірант творчої аспірантури Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського **Д. Кравчук** у доповіді «Драматургія сонати для тромбону та фортепіано Ю. Іщенка: симфонічне мислення в камерному жанрі» розглянув питання драматургії Сонати для тромбона та фортепіано Ю. Іщенка, звернувши увагу на інтеграцію симфонічного мислення в камерний жанр, підкреслив специфічні композиційні рішення Ю. Іщенка, що формують багатопланову драматургію твору симфонічного типу, зокрема через тематичний розвиток, темброві контрасти та квазіпрограми.

Доповідь старшої наукової співробітниці відділу музикознавства Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського, членкині Національної спілки композиторів України, кандидатки мистецтвознавства **В. Кузик** стосувалася нового напрямку музичної семіотики, розробленого доповідачкою, – Аркани сакральних і ментальних символів (АСМС), за методикою якого уможливорюється перетворення музичного тексту у графічну лінію. Свої дослідження В. Кузик репрезентувала на основі мелодій державних гімнів України, США, Канади та Євросоюзу.

Доповіді учасників секційного засідання, які не виступили за браком часу або з певних причин не змогли бути присутніми, хоча би онлайн, викладено у тезах, опублікованих на сайті НБУВ. Це – розвідки: «Неопубліковане «Слава Богові на небі» із «Всеношної» Якова Яциневича: жанрово-композиційні особливості твору» **Д. Чамахуд**, аспірантки кафедри історії української музики та музичної фольклористики Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського; «Порівняльні студії українських дум та південнослов'янського епосу» заступниці директора Тернопільського мистецького фахового коледжу імені Соломії Крушельницької з виховної роботи кандидатки мистецтвознавства **І. Романюк**; «Нотні видання товариства "Львівський Боян"» молодшої наукової співробітниці відділу музичних фондів Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського **О. Цибульської**; «Українські музичні друки ХХ століття: актуальні сюжети з фондів Книжкової палати України» старшої наукової співробітниці Державного архіву друку Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова», кандидатки історичних наук **Л. Дояр**; «Жанрова палітра творів Олександра Олеся в українській музиці» наукової співробітниці відділу музичних фондів Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидатки педагогічних наук **І. Дубровіної**; «Постать Миколи Маркевича в українській музичній культурі» старшої наукової співробітниці відділу музичних фондів Інституту книгознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, кандидатки мистецтвознавства **Л. Руденко**; «Український Генріх Нейгауз (до 60-х роковин)» професорки кафедри загального та спеціального фортепіано Національної музичної академії імені П. І. Чайковського, докторки мистецтвознавства **К. Шамаєвої**. «Про дуєтну поліфонію в прелюдях К. Дебюсі» аспірантки кафедри джазу і популярної музики Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка **Ань Лу**; «Ми-

хайло Горбачевич – вихованець Київської духовної академії, диригент академічного хору і дослідник церковного співу» професора кафедри літургії, директора інституту церковної музики Українського католицького університету, доктора мистецтвознавства **Ю. Ясіновського**; «Гриневецький Іларіон – штрихи до портрета мистецької особистості» завідувачки кафедри естрадно-вокального мистецтва Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила», кандидатки мистецтвознавства **Н. Толошняк**; «Кларнетовий квінтет «STADLER» В. А. Моцарта – вершинне досягнення жанру в музиці доби класицизму» аспіранта кафедри теорії та історії музичного виконавства Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського **М. Титарова**; «Сучасний стан друкованих видань нотного матеріалу для музичного супроводу екзерсису класичного танцю» провідної концертмейстерки хореографічного факультету Київського національного університету культури і мистецтв **Н. Слупської**; «Аудіовізуальні документи як джерело вивчення розвитку українського вокального естрадного мистецтва» завідувачки відділу забезпечення збереженості та обліку фондо-документів Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву **Л. Касян**; «Персоналістичні виступи Я. Ярославенка на шпальтах літературно-наукового ілюстрованого журналу "Неділя" (1911–1912 рр.)» викладачки фахового коледжу Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника **Н. Никорак**; «Музикознавчі дослідження Аркадія Кончевського» дослідника музики **І. Худжаніязова**; «Інтеграція музичної освіти України в світове культурно-освітнє товариство» завідувача відділу науково-методичної роботи та професійної підготовки працівників закладів сфери культури Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради, доктора педагогічних наук **В. Черкасова**; «Бібліотека Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: сучасні пріоритети та перспективи» директорки бібліотеки Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського, кандидатки історичних наук **Н. Каліберди**; «Бібліотекознавчі комунікації в контексті розвитку музикознавчої регіоналогії України» доцентки кафедри музичної педагогіки та хореографії Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, кандидатки мистецтвознавства **О. Кавунник**.

Загалом робота секції та постконференційне спілкування пройшли в теплій, дружній атмосфері продуктивного діалогу та плідного обміну думками. Всі учасники засідання вбачали необхідність подальшого поглиблення співпраці та комунікації, створення спільних проєктів, побажали бібліотекам сил, насаги та гідного фінансування для інтеграції у міжнародний бібліотечний простір, збереження та достойного представлення фондів у цифровому форматі на сайтах бібліотек світу, аби великий пласт документів, краще задовольняв інформаційні потреби фізично присутніх та віддалених користувачів, а також якомога ширше репрезентувати українське національне надбання у світі.

Людмила Руденко,
старша наукова співробітниця,
відділ музичних фондів,
Інститут книгознавства,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
кандидатка мистецтвознавства